

Din *Deliberările* Sfântului Gerard de Cenad

Constantin Rupa

Universitatea de Vest Timișoara, Romania, timrupa@erminart.ro

Abstract

From the Deliberations of Saint Gerard of Cenad. *What is Saint Gerard's position on the liberal arts and especially on philosophy? Is the author of The Deliberation on the Hymn of the Three Young Men a dialectician or an anti- dialectician? The key component for the answer of both questions is hidden in the use of an apparently banal metaphor borrowed from the theological intertextually, and which refers to "the vessels and garments of silver and gold" (vasa atque ornamenta de auro et argento), the treasure that the children of Israel borrowed of the Egyptians when they left the land of Egypt (see Exodus 12:35 and 2 Corinthians 4:7): „This treasure – says St. Gerard – is now bore in earthen vessels (vasis fictilibus). It is the great treasure that all the great talents put above time and keep only in earthen vessels in any treasury, vessels that we must not break without reason. This treasure could not be possessed by King Darius or Xerxes or Arthaxerxes, nor Xerxes Ochus or Xerxes son of Ochus, neither Alexander or his son Ptolemy Largus, nor Ptolemy Philadelphus, nor Ptolemy son of Cleopatra, and other [kings] who have acquired and divided the entire world; neither the Stoics nor Platonists or Academics, who consider all uncertain, or the Aristotelians who say that part of the soul is mortal, another eternal, nor the Epicureans, adherents of the one who was called 'pig' by the stupid wise men, the one who says that the world is made only of atoms and that there is nothing after death; nor the Gymnosophists who say that the world is invisible and that God is made of four elements, and nor any other colleagues thereof. These earthen vessels are surely more worthy for the humble, silent and fearful words [of philosophers] than for the trumpeted words of the prophets, which can crush the stones like the mallet. We have access now to these earthen vessels in which the greatest treasures are kept. Many kings and prophets, as it is said,¹ wanted to see what you can see now, and they have not seen. But happy is the one who does not see and believes. Here are the vessels that keep the treasure of heavenly kingdom, which is no doubt the knowledge of truth and fame of the Son of God. It resembles, it is said,² with a treasure hidden in a field, more exactly hidden in the clouds of sacred writings, treasure that is Christ, our God, living by faith in the minds of the true*

¹ Luke 10:24.

² Mathew, 13:44.

*believers, the rightful and useful charitable work applied to a pure heart, to a good conscience and a sincere faith.*³

Keywords

Gerard of Cenad, Isingrim, liberal arts, medieval philosophy, *ancilla theologiae*, ancient wisdom.

I. Itinerarium Sancti Gerardi in res publica eruditorum

Există în *Deliberatio supra hymnum trium puerorum ad Isingrimum liberalem* un personaj secundar, eliptic și ubicuu, căruia i se adresează cel puțin la modul declamativ toată *Deliberarea* Sf. Gerard. Este vorba de „liberalul Isingrim”, profesorul de *veteres liberalium artium* a cărui mereu semnalată erudiție funcționează pentru autor ca un fel de instanță autoreflexivă, menită să-i sublinieze autorului propriile lecturi și convingeri, evidențiindu-i astfel teologului erudiția, dar și propria poziție față de artele seculare și, implicit, față de filosofia antică: „În Spania am învățat, în Britania am fost educat, în Scoția multă vreme am petrecut, în Irlanda m-am dedicat studiului, toate disciplinele liberale (*omnes liberales disciplinas*) le-am parcurs în trecut și de aceea nicio învățătură nu-mi poate lipsi.”⁴

Să observăm mai întâi că Gerard nu folosește aici *artis*, ci *disciplinas*, semn că el și-a însușit distincția pe care teologia carolingiană o făcuse, luând ca exemplu *Etymologiarum*-ul Sf. Isidorus, între arta ca aplicație a unor virtuți individuale (talente) și disciplinele laice (*artes saeculares, saeculares litterae*) văzute ca necesara fundație a educației religioase. Este distincția pe care, spune Isidorus, chiar

Platon și Aristotel ar fi făcut-o între artă și disciplină. O artă tratând despre problemele care se pot transforma în moduri diferite, în timp ce o disciplină se ocupă de lucrurile care au un singur rezultat posibil⁵

³ „Habemus, ait, thesaurum istum in uasis fictilibus. Magnus thesaurus ille, qui omnes facultates superat saeculi, et in nullis aliis uest(i)ariis reseruatur nisi in uasis fictilibus, quibus nil inutilius fractis. Istiusmodi thesaurum non potuit habere Darius Rex, non Xerxes, non Arthaxerxes, non Ochusxerxes, non Xerxes Ochi natus, non Alexander Macedo, non Ptolomaeus Largi filius, non Ptolomaeus Philadelpus, non Ptolomaeus Evergetes, non Ptolomaeus Ephifanes, non Ptolomaeus Philomat, non Ptolomaeus Soter, non Ptolomaeus Alexander, non Ptolomaeus philius Cleopatrae, non ceteri orbem diidentibus et obtinentibus totum, non Stoici, non Platonici, non Academici, omnia opinantes incerta, non Peripatetici, qui dicunt quamdam animae partem esse occidam, quamdamque aeternam, non Epicurii, illius coessentes cui porcus a stultis sapientibus nuncupatus est, asserens solius athomis mundum constare, seque post mortem non esse; non Gymnosophystae, mundum inuisibilem, et ex quattuor elementis Deum esse dicentes; non ceteri ex talium collegio. Vasa autem fictilia illum habere meruerunt, nimirum humiles et quieti et trementes uerba illius, cuius sermo, ut malleus conterens petras, a prophetarum insonatur tubis. Licet sint in praesentiarum fictilia, ac per hoc summi thesauri conseruatur sunt. Multi, ait, reges et prophetae uoluerunt uidere, quae uidetis, et non uiderunt. Beati autem, qui non uiderunt et crediderunt. Ecce uasa, in quibus thesaurus conseruatur supernus, nimirum cognition ueritatis et notitia filii Dei. Simile est, ait, regnum caelorum thesauro abscondito in agro, nimirum occultato in diuinarum nubibus scripturarum, qui est Christus deus noster, habitans in mentibus per fidem ueram credentium, et rectissimum opus adhibita charitate de corde puro et conscientia bona et fide non ficta” – in Batthyány, p. 95-97.

⁴ „In Spania fui doctus, in Britannia eruditus, in Scotia detritus, in Hybernia studui, omnes liberales disciplinas comendavi memorie, ideo nil lectionis me effugere potest” – Batthyány, p. 256.

⁵ Sf. Isidorus, *Etymologiarum*, I, 1, 1-3.

Pentru omul epocii (post)carolingiene, încă admirator al enciclopediilor lui Varro, Plinius sau Isidorus, *disciplinas* ilustra admirația lui în fața modelului eruditului suprem, al Celui a-toate-cunoscător, cel prin care *scire* (a ști) și *discere* (a învăța) devin teme teologice și o etapă necesară pe calea mântuirii. O spune răspicat Sf. Cassiodorus în *Instituțiile învățământului divin și secular*, arătând că învățământul secular este cheia de acces la învățătura divină, cu nuanțarea făcută de Sf. Augustin: „Noi credem pentru că să cunoaștem, nu cunoaștem pentru că să credem” (*credimus ut cognoscamus, non cognoscimus ut credamus*).⁶

În acest context admirativ pentru omul erudit se cere înțeles tot pasajul autolaudativ despre călătoriile de studiu ale Sf. Gerard. Și tot aici se cere adus și pasajul despre *trivium* și *quadrivium*, disciplinele liberale pe care Gerard arată că le-a studiat și pe care el le numește „inteligenta celor vechi” (*antiquorum ingenia*), învățăminte demne de laudă, chiar dacă ele nu suplinesc și nici nu se ridică la slava datorată lui Dumnezeu:

Astfel, și noi trebuie pe drept să laudăm inteligența celor vechi, dar nu la fel cu adevărata laudă pentru El, cel care urmează să fie laudat fără încetare și în slăvirea căruia nimic nu este prea mult. Căci nu putem slăvi la fel pe cei care nu își au locul acolo unde se slăvește mereu, precum Gorgias, Aristotel, Hermagoras, grecii aceia care au inventat arta retorică. La fel, Aulus, Quintilian, pricepuți interpreți ai aceleiași arte. Să nu mai fie însă luate în considerare studiul acestora? Să nu îl mai slăvim noi pe Tales din Milet, care a fost dintre greci primul într-ale Fizicii, sau pe Terentius Varro, cinstit pentru că a definit nobilele discipline gemene [ale gramaticii]...? Pe Platon, care a dat împărțirea fizicii în patru părți [*quadrivium* – n.n.]: aritmetica, mai ales, pe care o înveți tu [Isingrim] la ai tăi, apoi geometria, muzica și astronomia? Pe Socrate al tău, cel dintâi care a îndemnat la îndreptarea năravurilor?...; mai adăugând el apoi și logica, zisă și rațională [...], împărțind-o cu mai sus amintitele învățături, adică cu dialectica și retorica, care alcătuiesc împreună cele trei chipuri ale filosofiei [*trivium* – n.n.], ce încă se constată a fi lipsite de orice elocință divină.⁷

Ne întrebăm însă de ce s-a limitat aici Gerard la întrebări retorice și nu a putut oferi un răspuns tranșant la întrebarea dacă mai e necesar studiul „celor vechi”? Răspunsul îl găsim în contextul vremii sale. După înflorirea carolingiană a culturii seculare, împotriva artelor laice și a originii lor păgâne încep să apară în secolul XI reacții tot mai dure, precum cele ale anti-dialecticienilor Otloh din Regensburg (c.1010 – c. 1070) sau Petrus Damiani (c. 1007-1072), teologi care vociferau împotriva

⁶ Augustin, *In Ev. Jo. tract. CXXIV*, 40, 9, în MPL035, col. 1690; *vide et Sermo*, 43, 7, 9.

⁷ „Laudare itaque antiquorum ingenia, et jure debemus, sed ad veram laudem illius, qui sine cessatione laudandus est, et in cujus benedictione nullus est modus ponendus. Non vero competenter illos benedicere possumus, quum ubi jugis benedictio exolvitur, non habent locum Vorgia [Gorgias], Aristoteles, Ermathora graeci Rhetoricae artis inventores benedicendi. Aulus et Quintilianus acutissimi translatore ejusdem artis similiter. Nonne illorum studia potius censenda? Tales Milesius, qui apud Graecos Physicae primus perscrutator perhibetur, et Varro, qui nobiles geminas disciplinas definiendo sic distinguere dignatus est [...]. Plato, qui quatuor in Physica distributiones donavit: Arithmetica nimirum, quemadmodum ipse tuos plerumque doces, Geometricam vero, Musicam, et Astronomiam. Tuusque Socrates ad corrigendos mores componendos primus instituens [...], subjugantem Logicam, que rationalis vocatur [...], dividens eam in supra praedictas geminas disciplinas, Dialecticam utique, et Rhetoricam, in quibus tribus generibus Philosophiae, etiam divina eloquentia tota a peritis constare videntur” – *Ig. Batthyán, Sancti Gerardi Episcopi Chanadiensis, Scripta et acta hactenus inedita...*, Albo-Carolinae, Typis Episcopalis, 1790, p. 79-82; mai departe, abreviat ca Batthyány.

înglobării moștenirii antichității păgâne printre valorile culturii creștine. Reacțiile lor vehemente veneau chiar din interiorul ordinului benedictin și ele pot explica echivocul în care Episcopul Gerard lasă mai sus citatul pasaj. Ilustrativ pentru curentul principal al momentului, este textul Sf. Petrus Damiani *Despre punerea sfintei simplități înaintea țănoșelor științe*, în care autorul se adresează unui monah mai tânăr, admonestându-l că s-a dat studiilor laice și atrăgându-i atenția asupra originii satanice a acestor arte, care îl pot seduce precum șarpele din Paradis pe Adam, arte care nu ar fi decât vanitatea dorinței luciferice de a cunoaște:

Uite, frate, vrei să înveți gramatica? Vrei să-l declini pe Dumnezeu la plural? O dată cu asta, maestrul tău preînvățat [Satan – n.n.] introduce în lume o regulă fără precedent, învățând-o să onoreze mai mulți zei. O dată cu asta cel care lucrează din greu să aducă pe pământ hoardele tuturor viciilor, se pune în fruntea lor ca lider al unei armate, a lăcomiei de a știi.⁸

II. Întâlnirea cu servitoarele teologiei

Aceluiași Petrus Damiani, îi datorăm celebra comparație a artelor laice (*artis humanae*) cu „servitoarele teologiei” (*ancillas theologiae*),⁹ concept de care Evul Mediu sa folosit în definirea locului filosofiei în raport cu teologia. Interesant este însă că cu cca 20 de ani mai înainte de Petrus Damiani, Gerard asemuia deja artele laice cu servitoarele, el arătând că „în problematica îngerilor” (*in conspectu angelorum*) „e cea mai mare nebunie să dezbați despre asta în compania servitoarelor” (*demencia summa est in contubernio disputare ancillarum de illo*).¹⁰ Formularea lui Gerard arată că metafora atribuită Sf. Damianus circula deja în mediul monastic, Gerard nefăcând decât să o reamintească *in fugam calami* mai înainte ca Petrus Damiani să o fixeze definitiv în *De divina omnipotentia* (cca 1065) și să culeagă toate trimiterile ulterioare.

Dar unde și când s-au născut disciplinele liberale? Unde poate fi localizată acea fons et origo a cunoașterii umane? Răspunsul îl dă tot Sf. Gerard printr-un concept adus din intertextul teologal pentru a ilustra toată moștenirea păgână a creștinismului și pentru a motiva astfel studiul „celor vechi”. Este vorba de biblesul „vasele de aur și de argint ale Egiptenilor” (*vasa argentea et aurea Egyptiorum*), preluat din *Exod* (3, 21-22),¹¹ acolo unde se spune:

„când veți pleca [din Egipt] să nu plecați cu mâinile goale. Să cereți vasele de aur și de argint [...] ale egiptenilor și să le dați fiilor și fiicelor voastre”. În interpretarea Sfinților Părinți, pasajul nu ar fi fost un îndemn la rapt și spoliere, ci o metaforă care plasa sub voință divină transmiterea înțelepciunii pre-testamentare, păgâne, oferindu-i teologiei

⁸ „Ecce, frater, vis grammaticam discere? disce Deum pluraliter declinare. Artifex enim doctor, dum artem obedientiae noviter condit, ad colendos etiam plurimos deos inauditam mundo declinationis regulam introducit. Porro, qui viriorum omnium catervas moliebat inducere, cupiditate scientiae quasi duces exercitus posuit, sicque post eam infelici mundo cunctas iniquitatum turmas invexit” – Petrus Damianus, *De sancta simplicitate scientiae inflanti anteposenda*, 1, în MPL 145 col. 695b-c.

⁹ v. Petrus Damianus, *De divina omipotentia*, V, în MPL145, col. 603d.

¹⁰ Batthyány, p. 32.

¹¹ pasaj reamintit în *Daniel*, 8, 11: „et cum vasis pretiosis ipsorum, auri et argenti in captivatem ducent in Aegyptum”.

creștine – cum o arată Origen¹² și Ambrosius¹³ – îndemnul divinității de a căuta în afara credinței o tradiție a înțelepciunii naturale, comoara de sapiențialitate arheală pe care lumea păgână a deținut-o fără a o prețui și pe care evreii au prețuit-o fără a o înțelege. Sau, cum acuză Apostolul Paul: „măcar că au cunoscut pe Dumnezeu, ei [iudeii și grecii] nu l-au slăvit ca Dumnezeu..., ci s-au dat la gânduri deșarte... Sau fălit că sunt înțelepți și au înnebunit.”¹⁴ Ulterior, Sf. Ieronim a ținut să nuanțeze *anatemata* apostolică, clarificând: „nu trebuie adoptată opinia greșită că nu se poate apela la literatura păgânilor”, ci dimpotrivă, căci „ea este plină de erudiție și de filosofie.”¹⁵

Pasă ca un semn de carte în tratatul lui Gerard, metafora biblică „despre vasele de aur și de argint ale egiptenilor” era menită să semnaleză sfatul Sf. Augustin referitor la filosofia păgână, comparată de Augustin cu metalele scoase din minele divinei providențe (*metallis divinae providentiae*)¹⁶ și pe care Augustin le cere înglobate în aliajul gândirii creștine. Este vorba de celebrul pasaj în care, referindu-se la biblemul despre „vasele și ornamentele de aur și de argint” (*vasa atque ornamenta de auro et argento*) scoase de evreii din Egipt (*que ille populus exiens de Aegypto*), Augustin explică felul în care bunul creștin trebuie să se comporte față de disciplinele liberale:

...aceleși lucru se poate spune însă de toate doctrinele păgânilor, care nu sunt doar false și superstițioase ficțiuni, sarcini grele care duc la o muncă în van și pe care fiecare dintre noi care am părăsit păgânismul pentru a fi conduși de Christos ar trebui să le detestăm și să le evităm, dar ele conțin și discipline liberale (*disciplinae liberalis*) mai potrivite pentru practica adevărului, precum și foarte folositoare precepte morale printre care există, de asemenea, unele adevăruri despre închinarea la singurul Dumnezeu. Toate acestea sunt ca aurul și argintul lor [egiptenilor – n. n.], pe care nu le-au inventat ei înșiși, ci le-au extras din minele divinei providențe, care e peste tot insultată și injurios abuzată de cultul demonilor. Când creștinul se separă singur de ei în spirit, el trebuie să ia cu el această comoară pentru corecta folosire a Evangheliei¹⁷

În problematica artelor seculare, poziția apologetică adoptată de Sf. Gerard și de unii contemporanii săi, precum Adalbold, Episcopul de Utrecht (în comentariul la Boethius) sau Manegold von Lautenbach (în *Liber contra Wolfemum*), arată că teologia era încă profund îndatorată acelei minunate *hereditas antiqua* pe care evreii au adus-o din Egipt și pe care metafora „vaselor de aur și de argint” o ilustrează. În marginea acestei seducătoare moșteniri, Gerard nu uită însă să respecte îndemnul lui Origen din *Epistola către Grigorie Taumaturgul*, 2,¹⁸ de a nu încuraja excesul, de a nu transforma tot acest „aur egiptean” în „vițelul de aur” al idolatriei păgâne. Este un risc care însă se cere asumat, explică și Sf. Ambrosius în *Despre îndatoririle clerului*, I, 26, 122-124,¹⁹ luându-l ca reper pe

¹² *locus communis* la Origen – v. Origen, *De principiis*, II, 9, 6; *Epistula ad Gregorium*, 2.

¹³ despre care Sf. Gerard spune: „Preotul lui Christos, Ambrosius, în ajutorul nostru” (*Sacerdos Christi Ambrosius in nostrum adiutorium*) – Batthyány, p. 287.

¹⁴ *Romani*, 1, 21-22, cu glosele lui Petrus Lombardus, *Sent.*, 1, 3, 1 sq.

¹⁵ cf. Ieronim, *Epist. 70. Ad Magnum oratores urbis Romae*, 6, în MPL022, col. 668.

¹⁶ Augustin, *De doct. Christ.*, II, 40 (60), în MPL034, col. 63.

¹⁷ *ibidem*; v. et. II, 42 (63). Pasaj la care Sf. Thomas face trimitere în *Exp. sup. lib. Boet. De Trinit.*, I, 2, 3, 5.

¹⁸ Origen, *Epist. ad Greg.*, în MPG011, col. 90c-d.

¹⁹ în MPL016 col. 59c-60b; *vide et* Ambrosius, *Haexameron*, 1.

Moise, care și el și-ar fi însușit „înțelepciunea egiptenilor”²⁰ în spiritul „căutării adevărului Domnului” oriunde poate fi el găsit.

III. Ce se scotea în Evul Mediu din minele divinei providențe

Pentru a înțelege mai bine sensul cu care gândirea medievală încărca metafora aceasta despre „aurul și argintul egiptenilor”, vom apela la Philip Cancelarul și la celebrul lui florilegiu *Summa de bono* (c. 1228).²¹ Compendiul se deschide cu o glosă a autorului la *Iov*, 28, 1, verset în care se vorbește tot despre „aur” și „argint”: „argintul are o mină de unde se scoate, și aurul are un loc de unde este scos ca să fie curățit”. Pus ca un semn de carte aici, pasajul biblic era menit să semnaleze sfatul Sf. Augustin referitor la filosofia păgână, comparată de Augustin cu metalele scoase din minele divinei providențe (*metallis divinae providentiae*)²² și pe care Augustin le cere înglobate în aliajul gândirii creștine. Este vorba de celebrul pasaj în care, referindu-se la biblemul despre vasele și ornamentele de aur și de argint (*vasa atque ornamenta de auro et argento*) scoase de evrei din Egipt (*que ille populus exiens de Aegypto*), Augustin explică felul în care bunul creștin trebuie să se comporte față de înțelepciunea păgână:

...aceiași lucru se poate spune însă de toate doctrinele păgânilor, care nu sunt doar false și superstițioase ficțiuni, sarcini grele care duc la o muncă în van și pe care fiecare dintre noi care am părăsit păgânismul pentru a fi conduși de Christos ar trebui să le detestăm și să le evităm, dar ele conțin și discipline liberale²³ mai potrivite pentru practica adevărului, precum și foarte folositoare precepte morale printre care există, de asemenea, unele adevăruri despre închinarea la singurul Dumnezeu. Toate acestea sunt ca aurul și argintul lor [egiptenilor – *n. n.*], pe care nu le-au inventat ei înșiși, ci le-au extras din minele divinei providențe, care e peste tot insultată și injurios abuzată de cultul demonilor. Când creștinul se separă singur de ei în spirit, el trebuie să ia cu el această comoară pentru corecta folosire a Evangheliei²⁴

Dezvoltând teologumenul augustinian, Philip Cancelarul arată că prin *aurum* trebuie înțeleasă etica sau, cum precizase deja Augustin, preceptele morale (*morum praecepta*), cele care alcătuiau în Evul Mediu obiectul filosofiei active; iar prin *argentum* se ilustrează și etimologic 'strălucitoarea' filosofie speculativă sau teoretică, alcătuită, după Boethius, din teologie și din metafizică. Pe aceste două

²⁰ cu referire la *Fapte*, 7, 22.

²¹ v. *Philippi Cancelarii Parisiensis Summa de bono*. Ad fidem codicum primum édita studio et cura Nicolai Wicki, pars prior, pars posterior, în col. *Corpus philosophorum medii aevi. Opera philosophica mediae aetatis selecta*, Berne, A. Francke, 1985, 2. vol.

²² Augustin, *De doct. Christ.*, II, 40, 60, în MPL034, col. 63.

²³ Adică, în principal, filosofia, celelalte arte liberale (gramatica, retorica, aritmetica, geometria, astronomia, muzica) fiind, după Origen, *Ep. ad Greg.*, 1, în *idem*, col. 87b, „subordonate filosofiei”. Proveniența „egipteană” a acestor arte este un loc comun la Cassiodorus și la Alexander Neckman – v. S. Viarre, *À propos de l'origine égyptienne des arts libéraux: Alexander Neckman et Cassiodore*, în *Arts libéraux et philosophie au Moyen Âge*, Paris, 1969, p. 583-591. În plus, să nu uităm că Gerard a studiat în Irlanda, după cum singur afirmă, „toate disciplinele liberale” (în *Hybernia studii omnes liberales disciplinas commendavi memoriae*). Studiul artelor liberale fiind subliniat și de *Legenda* vieții Sfântului: „pro adipiscendo fructu scientie artis liberalis” – *Batthyány*, p. 328.

²⁴ Augustin, *De doct. christ.*, II, 40 (60), în MPL034 col. 63; v. *et. idem*, II, 42 (63), pasaj la care Sf. Thomas va face trimitere în *Exp. sup. lib. Boet. De Trinit.*, I, 2, 3, 5.

metale nobile, *aurum et argentum*, le vede contemporanul cancelarului parizian, Rolando da Cremona, care echivala filosofia și teologia cu aceeași *sapientia*,²⁵ amestecate pentru a da aliajul cel mai de preț: pe creștinul desăvârșit. În acest fel, cele mai nobile metale ale lumii au ajuns să adune într-un biblen cele două componente ale filosofiei medievale, *practica* și *teoria*. Acestea își lăsaseră deja inițialele grecești²⁶ pe veșmântul Doamnei Filosofia din romanul filosofic al lui Boethius: „la marginea de sus II [P, de la aristotelicul *praxis* – *n.n.*], la cea de jos Θ [T, de la *theoria*].”²⁷ Ilustrativ e faptul că, în viziunea lui Boethius, veșmântul filosofiei, alcătuit din vâlul alegoriilor acoperea deopotrivă profunzimile Noului și Vechiului Testament, unind polisemic creștina *fide* cu păgâna *sapientia*.

IV. Pe vremea când se mai strângea la Cenad aur din băierile pământului

Cu aproape 200 de ani înainte de parizianul Philip și de bolognezul Rolando, un episcop din rusticul și îndepărtatul Cenad (Morissena) se folosea deja de metafora „vaselor de aur și de argint” pentru a cere ca filosofia anticilor să nu mai fie ridicată pe pedestalul „învățăturilor noastre [creștine]”, ci să fie folosită strict ca ajutor în casa hermeneuticii intertestamentare:

Foarte adevărat este că nu trebuie – spune Gerard – să potrivim mintea muritorilor și ispititorilor la învățăturile noastre [creștine], așa cum s-a poruncit [de către Domnul sfântului său servitor Moise] ca să se împrumute vasele de aur și de argint ale egiptenilor, ci se cuvine a căuta și a alege, precum vedem pe mulți căutând crini în țărână, alegând măceșii din măcăciși și dezlegând din băierile pământului aur și câte altele²⁸

Prin metafore alese cu grijă din intertextul teologal, Sf. Gerard esențializează întreg fundamentul teoretic pe care s-a constituit hermeneutica creștină, datoare, cum o spusese deja Apostolul Paul, „și grecilor și barbarilor și celor învățați și celor neînvățați.”²⁹ Gerard concentrează însă în acest teologumen toată atitudinea misticului care are de apărut componenta ocultă a unei învățături de dincolo de lume. Apelând la înțelepciunea grecilor antici, la „*Isagoga* lui Porphyrius” (*Porphyrii Isagogas*),³⁰ la „predicamentele lui Aristotel” (*Aristotelis praedicamenta*)³¹ sau la „ideile lui Tichonius” (*Tychonianas informationes*),³² el nu uită însă nicio clipă să dea întâietate sfinților dascăli creștini, acelor *Sacris Doctoribus*³³ care au înțeles adevărata folosire a „vaselor de aur și de argint ale egiptenilor.”

Nu la urmă, mai trebuie spus că întreg (con)textul gerardian în care apare folosit teologumenul „vasele de aur și de argint” trimite la Sf. Ieronim și la înfloriturile lui de stil din *Epistola a XXII-a*,

²⁵ cf. Rolando da Cremona, *Summa*, Prolog, 2.

²⁶ Π și Θ ilustrează, de fapt, împărțirea lui Porphyrios a filosofiei: „*philosophia genus: species vero ejus duae: una, quae theoretikè dicitur, altera quae praktikè, id est speculativa et activa*” – în note la Boethius, *De cons. phil.*, I, 1 (11), în MPL063, col. 589a-b.

²⁷ „*margine II, in supreme vero Θ legebatur*” – Boethius, *idem*.

²⁸ „*Verum tantum est nobis nonumquam mortalium ac seducentium accomodare animum lectionibus, quantum extitit Dei populo iubente Domino per Moysen sacrum vasa argentea et aurea mutuo accipere Aegyptiorum: In agris aliquando lilia et in spinis rosea, immo et ex his leguntur plerumque a nonnullis quemadmodum de terra aurum ac de ceteris cetera*” – *Batthyány*, p. 66.

²⁹ *Rom.*, 1, 14.

³⁰ *Batthyány*, p. 66.

³¹ *ibidem*.

³² *ibid.*

³³ *idem*, p. 15.

unde traducătorul Bibliei spune despre sine că: „Am strâns măceșii dintre spini, aurul din pământ și perlele din scoici.”³⁴ Este același Ieronim pe care Sf. Gerard îl laudă cu superlative desprinse din *Cartea profetului Daniel*:³⁵ „marele învățat Ieronim, lumină strălucitoare a cerului mai presus de toate stelele” (*splendor Doctorum Hyeronimus et lux inter rutilantissima coeli fidera clarius omnibus lucens*).³⁶

³⁴ „*lego de spinis rosam, de terra aurum, de conclia margaritam*”, în MPL022 col. 406-407. Unde „*lego de spinis rosam*” trimite la *Cântarea Cântărilor*, 2, 2, și la o importantă arcană a esoterismului creștin, care îl identifică pe Christos cu *rosa mystica*.

³⁵ *Daniel*, 12, 3: „*qui autem docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti et qui ad iustitiam erudiunt multos quasi stellae in perpetuas aeternitates*” (Cei înțelepți vor străluci în eternitate ca strălucirea cerului și ca stelele).”

³⁶ *Batthyány*, p. 98.